

รวมเรื่องสั้นร่วมสมัยลาว-ไทย

สองฟากฝั่งของแม่น้ำ มีชีวิตและเรื่องเล่า

สองฟากฝั่ง ^๒ ของแม่น้ำ

On the River Banks

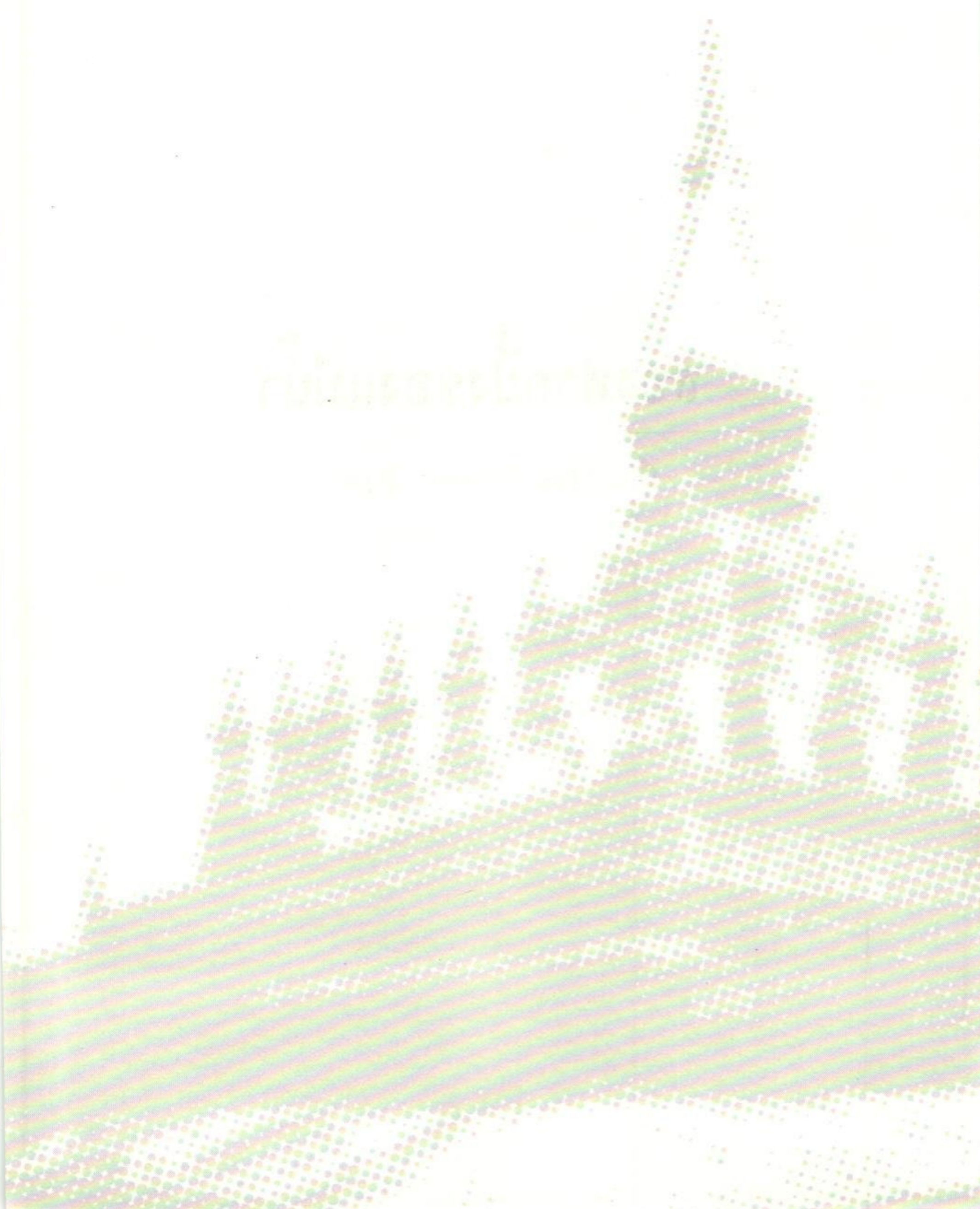
■ ธัญญา สังขพันธานนท์
บรรณาธิการ

สองฟากฝั่งของแม่น้ำ

On the River Banks

Handwritten text, possibly a title or name, in a cursive script, appearing faint and partially obscured by the halftone pattern.

Handwritten text, possibly a subtitle or author's name, in a cursive script, appearing faint and partially obscured by the halftone pattern.

บทนำ:

เรื่องเล่าและเสียงสะท้อนจากวิถีที่เปลี่ยนแปลง ของผู้คนบน "สองฟากฝั่งของแม่น้ำ"

ธัญญา สังขพันธ์

แม่น้ำโขงแบ่งแผ่นดินออกเป็นสองฟาก ฝั่งแม่น้ำโบราณสายนี้ยิ่งใหญ่และสง่างาม แผ่นดิน ถิ่นฐานบ้านเรือนและผู้คนดำรงอยู่มาเนิ่นนานดุจเดียวกับสายน้ำ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์บอกเราว่า ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำนี้ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน คือคนที่มีรากเหง้าเชื้อสายเดียวกัน พูดจาภาษาเดียวกัน มีความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ไม่ต่างกัน บ้างก็ว่า คนไทยคนลาว ไม่ต่างจากคำเปรียบเปรยที่ว่า "เหมือนแม่น้ำร่วมสาย ไม้ร่วมกอ" หากตัดคำว่า "ประเทศ" ในความหมายทางรัฐศาสตร์ออกไป ผู้คนบนสองฝั่งแม่น้ำนี้แทบจะไม่มีสิ่งใดที่แตกต่าง

นี่คือความจริงที่สามารถสืบสาวราวเรื่องได้ในมิติทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ร่องรอยเหล่านี้ยิ่งชัดเจนในมูลเชื่อวรรณคดีเก่าแก่ อาทิ วรรณคดีเรื่อง สินไซ ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง และตำนานหลายๆ เรื่อง แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ความเปลี่ยนแปลงมากมายได้เกิดขึ้น การเมืองและการปกครองของแต่ละรัฐชาติ คือตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้คนสองฝั่งปากเกิดความแปลกแยกแตกต่างกัน กระนั้นก็ตาม สิ่งที่ยังคงดำรงอยู่ คือเรื่องราวของผู้คนเล็กๆ สองฝั่งแม่น้ำใหญ่ พวกเขาอาจพบเจอประสบการณ์ที่แตกต่าง แต่ที่นี้ชีวิตยังคงดำเนินต่อไป และเรื่องเล่ามากมายก็เกิดขึ้นเรื่องแล้วเรื่องเล่า

"สองฟากฝั่งของแม่น้ำ" เป็นเสมือนความพยายามหนึ่งของคนทำงานวรรณกรรมสองฝั่งแม่น้ำโขง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้งานเขียนประเภทเรื่องสั้น เป็นสื่อแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในสองประเทศ นี่คือการเจตนารมณ์ที่ดั่งามและควรแก่การยกย่อง ความใฝ่ฝันนี้มีมานานแล้วอย่างน้อยก็ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ที่ริเริ่มขึ้นมาโดยความร่วมมือของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย และสมาคมนักประพันธ์ลาว และได้เป็นจริงจิ่งขึ้นในปี พ.ศ.2551 โดยมีสโมสรนักเขียนภาคอีสานแห่งประเทศไทยเป็นผู้ประสานงาน

ในฐานะของบรรณาธิการผู้จัดกระทำกับต้นฉบับเรื่องสั้นทั้งหมดของนักเขียนร่วมสมัยไทยลาว ข้าพเจ้าอยากกล่าวถึงเรื่องสั้นทั้ง 15 เรื่องที่รวมอยู่ในหนังสือเล่มนี้ในบางแง่มุม ในเวลาอันจำกัดอย่างยิ่งของการทำงานกล่าวในบทบาทของบรรณาธิการ ข้าพเจ้าแทบจะไม่ได้ทำหน้าที่ใดๆ ในการคัดเลือกและรวบรวมเรื่องสั้นทั้งหมด เนื่องจากเรื่องสั้นเหล่านี้ได้รับการคัดเลือกและกลั่นกรองมาก่อนแล้วโดยสมาคมนักเขียนของทั้งสองฝ่าย ข้าพเจ้าเพียงนำมาพิจารณา จัดลำดับวางเรื่องให้เหมาะสม ตามสายตาของตนเอง และตั้งชื่อหนังสือให้ดูน่าสนใจ ขณะเดียวกันก็ให้พอมีความหมาย

สอดคล้องกับเรื่องราวที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ซึ่งในจำนวนเรื่องสั้น 15 เรื่องนี้ เป็นเรื่องสั้นของนักเขียนลาวทั้งหมด 10 เรื่อง และนักเขียนไทยที่เป็นคนอีสานอีก 5 เรื่อง เรื่องสั้นลาวทั้งหมดได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยโดย "จินตรัย" หรือ ปราโมช ปราโมทย์ นักเขียนในสังกัดสโมสร นักเขียนภาคอีสาน ผู้ซึ่งริเริ่มแปลเรื่องสั้นลาวเป็นภาษาไทยเมื่อยี่สิบปีที่ผ่านมา ส่วนเรื่องสั้นไทยทั้ง 5 เรื่องก็ได้รับการแปลเป็นภาษาลาวโดยนักแปลในสมาคมนักประพันธ์ลาว นำมาพิมพ์รวมกันเป็นสองภาษา คือ ไทยและลาว ดังที่ปรากฏแก่สายตาของผู้อ่านในขณะนี้

ในประวัติศาสตร์ของวรรณกรรมสมัยใหม่ "เรื่องสั้น" (short story) นั้นถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของงานเขียนที่มีแบบแผนมาจากตะวันตก กำเนิดเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในระยะไล่เลี่ยกัน แต่ก็เชื่อว่าผู้คนในดินแดนแถบนี้ มิได้มีรูปแบบของเรื่องเล่าที่เป็นของตัวเอง ในความเป็นจริงแล้ว ผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่ำรวยไปด้วยเรื่องเล่าในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นตำนาน นิทาน หรือนิยายพื้นบ้านและนิทานในพุทธศาสนาที่เรียกกันว่า "ชาดก" เรื่องเล่าเหล่านี้มีแบบแผนที่เป็นสากล มีลักษณะร่วมในด้านโครงสร้างในฐานะที่เป็นเรื่องเล่า (narrative) ที่ชัดเจน เพียงแต่นำเสนอเรื่องราวในบริบทของวัฒนธรรมเก่า แต่เมื่ออิทธิพลของเรื่องสั้นแบบตะวันตกแพร่เข้ามา นักเล่าเรื่องในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็สามารถประยุกต์การเล่าเรื่องของตนเองให้ผสานกับการเล่าเรื่องแบบเรื่องสั้นของตะวันตกได้อย่างกลมกลืนและแนบเนียน

มองในเชิงเปรียบเทียบ การรับเรื่องสั้นแบบตะวันตกเข้าสู่วรรณกรรมไทยนั้นเกิดขึ้นก่อนในวงวรรณกรรมลาวเล็กน้อย แต่บริบททางประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครอง ทำให้เรื่องสั้นของไทยดูจะมีพัฒนาการไปไกลกว่าเรื่องสั้นลาวพอสมควร นักเขียนเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยให้ความสนใจในเรื่องรูปแบบ กลวิธีในการเล่าเรื่องค่อนข้างมาก และนักเขียนเรื่องสั้น

หลายคนก็ทำได้น่าสนใจ กล่าวได้ว่า อิทธิพลของนักเขียนตะวันตก ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อนักเขียนเรื่องสั้นไทยอย่างเห็นได้ชัด รูปแบบ กลวิธีในการเล่าเรื่อง กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาประเมินค่าของเรื่องสั้น ไม่น้อยไปกว่าคุณค่าทางด้านเนื้อหา ซึ่งเห็นได้จากมาตรฐานการประเมินค่าของคณะกรรมการตัดสินวรรณกรรมซีไรต์ของไทยในแต่ละปี

ส่วนในวงวรรณกรรมลาวร่วมสมัยนั้น รูปแบบและกลวิธีการเล่าเรื่องยังไม่ซับซ้อนและยกย่อนเท่าเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย แต่เนื้อหาใช้เครื่องชี้วัดว่า เรื่องสั้นของใครเด่นหรือด้อยกว่าใคร ทั้งหมดขึ้นอยู่กับพัฒนาการของการเขียน การอ่าน ที่แอบอิงกับบริบททางสังคมเสียมากกว่า เรื่องสั้นลาวก็มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทในการเขียนการอ่านของคนลาว เช่นเดียวกับที่เรื่องสั้นไทยที่มีบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย รูปแบบ กลวิธีอาจแตกต่างกันไปบ้าง แต่ภารกิจและพันธกิจของงานเขียนเรื่องสั้นนั้น ไม่อาจหนีไปจากสังคมและประวัติศาสตร์ได้ คุณลักษณะข้อนี้ นับได้ว่าเป็นคุณค่าที่สำคัญของเรื่องสั้น

เรื่องสั้นลาวทั้ง 10 เรื่อง มีความน่าสนใจในแง่ที่ว่า เป็นผลงานของนักเขียนลาวร่วมสมัยที่ค่อนข้างหลากหลาย นักเขียนส่วนใหญ่ยังคงทำงานเขียนอย่างต่อเนื่อง หลายคนเป็นเจ้าของรางวัลซีไรต์ หลายคนเป็นนักเขียนดาวรุ่งที่อยู่ในความนิยม ส่วนเรื่องสั้นของนักเขียนไทย 5 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนักเขียนชาวอีสาน ซึ่งมีภูมิหลังทางชาติพันธุ์ใกล้ชิดกับนักเขียนลาวเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่พวกเขาพูดจาภาษาที่ใกล้ชิดกัน แต่รากเหง้าทางความเชื่อของพวกเขาก็มีมูลเชื่อมาจากที่เดียวกัน

ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง ที่จะไม่ให้ข้อเขียนนี้กลายเป็นการชี้หน้าผู้อ่าน ซึ่งมีผลทำให้การรับรู้และสร้างความหมายไขว่เขวไปจากมาตรฐานของตนเอง แต่ในฐานะที่เป็นคนอ่านเรื่องสั้นทั้งหมดเป็นคนแรกๆ สิ่งที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปอีกเล็กน้อยก็คือ คุณลักษณะร่วมบางประการที่น่าสนใจ

ในรวมเรื่องสั้นไทย-ลาว- ทั้ง 15 เรื่อง ซึ่งมองผ่านสายตาและรสนิยมในการอ่านของข้าพเจ้าล้วนๆ

หากจะถามว่า มีอะไรน่าสนใจใ้เรื่องสั้นทั้งหมดที่นำมารวมพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าคิดว่า ขึ้นอยู่กับมุมมองและวิจารณ์ญาณของผู้อ่านแต่ละคน แต่สิ่งที่ข้าพเจ้ามองเห็นก็คือ แก่นแกนที่ร่วมกันบางประการ และข้อแตกต่างปลีกย่อยอีกเล็กน้อยของเรื่องสั้นจากสองฝั่งแม่น้ำโขง ในสมมุติฐานเบื้องต้นว่า เรื่องสั้นทั้งหมด พอจะอนุมานได้ว่าเป็น "ภาพตัวแทน" (representation) ของเรื่องสั้นไทย-ลาวในบางแง่มุม

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ ทั้งเรื่องสั้นของไทยและลาวในหนังสือเล่มนี้ได้ทำหน้าที่อันเปรียบเสมือน "เสียงร้อง" และ "ภาพพ้อง" ทางสังคมที่เด่นชัด โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบของมัน ทั้งในระดับสังคมในภาพรวมและในระดับของ "ปัจเจกบุคคล" ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้น แม้ว่าสังคมไทยและลาวอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ร่วมกันอย่างเห็นได้ชัดก็คือสาระดังกล่าวนั่นเอง

เรื่องสั้นลาวส่วนใหญ่ เป็นภาพตัวแทนที่ชัดเจน ในการนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของลาวสมัยใหม่ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่า สังคมลาวได้เผชิญหน้ากับสิ่งที่เรียกว่า "การพัฒนา" ทางด้านวัตถุอย่างขนานใหญ่ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านสาธารณูปการที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบท เช่น การตัดถนน การขยายไฟฟ้า ซึ่งเป็นเสมือนตัวนำร่อง ให้ความเจริญทางด้านวัตถุ และการบริโภคแทรกซึมสู่ชีวิตอันเรียบง่ายของผู้คนแต่ดั้งเดิม และทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตและค่านิยมของพวกเขาเปลี่ยนไป เรื่องสั้นของนักเขียนลาวหลายเรื่องได้สร้างตัวละครประเภท "ถนนและเสาไฟฟ้าอันชั่วร้าย" ขึ้นมาแทนที่ตัวละครผู้ร้ายในนิทานพื้นบ้าน ในมุมมอง

ของนักเขียนซึ่งเป็นผู้สังเกตการณ์ทางสังคม พวกเขาพากันตื่นตระหนก และเป็นกังวลกับ "ภาวะคุกคาม" นี้ อย่างเห็นได้ชัด

เรื่องสั้นชื่อ "บ้านโคกคะเนิน" ของ สุชี นรศิลป์ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องสั้นที่กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวได้อย่างเบ็ดเสร็จและเป็นรูปธรรมที่สุด ผู้เขียนมองเห็นว่า การเติบโตของการพัฒนาทางด้านวัตถุที่รุกคืบเข้าไปในชนบท ไม่เพียงแต่เป็นตัวทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าเท่านั้น แต่มันได้รื้อถอนรูปแบบการใช้ชีวิตและวิถีคิดของผู้คนไปอย่างสิ้นเชิง

"วาทกรรมการพัฒนา" กลายเป็นประเด็นในการถกเถียงและได้รับการผลิตซ้ำในเรื่องสั้นลาวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทอีกหลายเรื่อง เรื่องสั้นขนาดสั้นที่ชื่อว่า "เรื่องแบ๊ๆ" ของปากกาแดง ให้อารมณ์ที่ขื่นขื่นของผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีต่อคนเล็กๆ อย่างคนเลี้ยงแพะหรือ "แบ๊" และแพะของเขา เมื่อวันหนึ่ง สถานที่ที่เขาเคยเอาแพะไปเลี้ยงได้อย่างสบาย กลายเป็นที่ไม่ปลอดภัยเสียแล้ว วิถีชีวิตของคนเลี้ยงแบ๊ กับวิถีของความเจริญแบบสังคมเมืองจึงกลายเป็นเรื่องที่เข้ากันไม่ได้อย่างสิ้นเชิง เรื่องสั้นเรื่องนี้ดูเรียบง่ายไม่ซับซ้อน แต่ก็สื่อความหมายที่เข้มข้นและส่งผลกระทบในความรู้สึกอย่างมีพลัง คล้ายๆ กับเรื่องสั้น "ของดี" ของปิติ ทิวาชน ที่นำเสนอภาพของความเปลี่ยนแปลงของสังคมแบบใหม่ที่ทำให้ความเจริญกลายเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ปิติบอกเราว่า เมื่อสังคมเปลี่ยนไป "ของดี" ในความหมายและวิถีคิดของคนในวิถีชีวิตแบบเก่า กลายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเสียแล้ว

ต่างจากเรื่อง "ที่ปักใจ" ของ ทองใบ โพธิสาน แม้จะนำเสนอแง่มุมเกี่ยวกับความรัก แต่ก็ได้ให้ภาพของการพัฒนาที่นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องสั้นเรื่องนี้มีน้ำเสียงที่ออกจะชื่นชมมากกว่าการต่อต้าน

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า เรื่องของ "คุณค่า" เป็นประเด็นที่นักเขียน

ลาวนำมากล่าวถึงค่อนข้างมาก เรื่องสั้นหลายเรื่อง ได้นำเสนอผลกระทบของการพัฒนาที่ยังลึกลงไปในระดับของ "คุณค่า" ความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องของ "คุณค่า" ในวิถีคิดของคนรุ่นเก่ากับวิถีคิดของคนรุ่นใหม่ ที่มาพร้อมกับความเจริญทางด้านวัตถุ ประเด็นถกเถียงว่าด้วย "คุณค่าและราคา" จึงเปรียบเสมือนคำถามที่ยังค้างคาอยู่ในจิตใจของคนรุ่นเก่า ขณะที่พวกเขาเฝ้ามอง "คนรุ่นใหม่" ที่เกิดและเติบโตหลังการปฏิวัติลาวซึ่งยอมรับคุณค่าใหม่และค่านิยมของการบริโภคอย่างสนิทสนมได้มากกว่า

ในเรื่องสั้น "ชินใหม่ผืนเก่าๆ" ของฮงฮงอะรุณ แदनวิไล ให้อารมณ์ขันขึ้นอันเนื่องมาจากการเล่นตลกหลังของสังคมบริโภค ที่แปร "ของเก่า" ให้กลายเป็น "มูลค่า" โดยอาศัยอารมณ์หวนหาฮาฮาอดีตของผู้คนในสังคมใหม่ มาเป็นกลยุทธ์ทางการค้าและการเก็งกำไร แต่ได้ละทิ้ง "คุณค่า" เดิมๆ ของมันอย่างไม่อ้อแอ้ไยดี ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ "ผ้าชินใหม่เก่าๆ" จึงเป็นภาพแทนของการหากินกับ "ของเก่า" และ "คุณค่าแบบเก่า" ที่เห็นอยู่ดาษดื่นในสังคมบริโภค กลวิธีการเขียนแบบหักมุมจบในเรื่องสั้นเรื่องนี้ทำได้ดีและช่วยตอกย้ำแก่นเรื่องให้สำแดงพลังได้มากขึ้น

"สังคมเปลี่ยน คนเปลี่ยน" เป็นข้อสรุปที่ใช้ได้ดีกับสาระสำคัญที่นักเขียนร่วมสมัยของลาวพยายามนำเสนอ ในเรื่องสั้น "ค่ากับราคา" ของ ดวงจำปา ก็เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงอานุภาพของ "ราคาหรือมูลค่า" ที่มีอิทธิพลเหนือวิถีคิดและค่านิยมของคนรุ่นใหม่ หลายครั้งมันได้เป็นช่องทางทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ ดวงจำปาแสดงให้เห็นความขัดแย้งในจิตใจของพนักงานรัฐชั้นผู้น้อย ที่ต้องเผชิญหน้ากับความเย้ายวนของเงินและผลประโยชน์กับการยับยั้งชั่งใจที่เกิดจากสำนึกใน "คุณค่า" ของอุดมการณ์แบบเก่า ท้ายที่สุดผู้เขียนก็จบลงด้วยชัยชนะของ "คุณค่า" ความเป็นคน (ที่ถูกปลุกฝังโดยอุดมการณ์ของสังคมเก่า) เหนือ "ราคา" อันเป็นอุดมการณ์ของสังคมทุนนิยม ขณะที่ เรื่องสั้น "จดหมายฉบับนี้...ขอฝาก

ถึงพี" ของ "ดอกเกต" นักเขียนซีไรต์ลาว ได้เปิดพื้นที่ของการวิพากษ์ค่านิยม "ดีมกิน" ของคนรุ่นใหม่ที่มาพร้อมสังคมบริโภคนิยมได้อย่างแยบยลและน่ารัก อ่านแล้วอดย่อนึกถึงพฤติกรรมและค่านิยม "ดีมกิน" ของวัยรุ่นในสังคมไทยไม่ได้ นี่คือปัญหาที่สังคมลาวสมัยใหม่กำลังเผชิญอยู่เช่นกัน

มีเรื่องสั้นอยู่สามเรื่องที่น่าเสนอแนวคิดต่างไปจากเรื่องสั้นที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เรื่องสั้นเรื่องแรกคือ "ประเพณีและชีวิต" ของบุณเสน แสงมณี นำเสนอให้เห็นว่า บางครั้งค่านิยมและประเพณีแนวจารีตของสังคมเก่าก็ส่งผลกระทบต่อชีวิตของปัจเจกอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ ประเพณีบางอย่างอาจเคร่งครัดและไม่สอดคล้องแก่วิถีของคนในยุคสมัยใหม่ ที่เติบโตมาด้วยวิถีคิดและอุดมการณ์อีกแบบ เรื่องราวของหนุ่มสาวในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเรื่องนี้ จึงจบลงด้วยชัยชนะของวิถีคิดแบบใหม่ที่เป็นไปอย่างนิมνωลมากกว่าการหักล้างอย่างรุนแรง นั่นสะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมลาวจะเปลี่ยนไปมากมายก็ตาม แต่แนวคิดเกี่ยวกับ "ความขัดแย้งและความรุนแรง" ในสังคมลาวก็แตกต่างไปจากสังคมไทย เมื่อเกิดปัญหาหรือทางสังคมหรือในครอบครัว พวกเขาพร้อมที่จะคลี่คลายด้วยความละมุนละม่อมและด้วยสติปัญญา มากกว่าการปะทะหักท้าว สิ่งนี้เห็นได้ชัดจาก เรื่องสั้นแนวปัญหาครอบครัวอีกสองเรื่อง คือ เรื่อง "ฉากละครแท้" ของ ธิดาจันทร์ ที่นำเสนอให้เห็นความขัดแย้งและความรุนแรงของสามีภรรยาอันเนื่องมาจากนิสัยการดื่มสุราและความไม่รับผิดชอบของสามี แต่ผู้เขียนได้นำเสนอภาพการการเล่นล้อเลียนพฤติกรรมพ่อแม่ของลูกๆ ที่ทำได้แยบยล จนนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาในที่สุด นี่ก็เช่นเดียวกับชายฝั่งเมียหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่ต้องแยกทางกันจากความหึงหวงและเข้าใจผิดของฝ่ายชาย ในเรื่อง "คุณค่าของการสูญเสียน" โดยพวงเพชร บัวพระจันทร์ เมื่อภรรยาของเขาหนีไป เขาจึงออกติดตาม โดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ของเครือญาติ จนทั้งคู่ก็ได้พบและคืนดีกันในที่สุด

เรื่องสั้นทั้ง 10 เรื่องของนักเขียนร่วมสมัยของลาว แม้จะเขียนขึ้นต่างกรรมต่างวาระ แต่เมื่อนำมารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ กลับแสดงให้เห็นภาพชีวิตและสังคมลาวร่วมสมัยอย่างค่อนข้างเด่นชัด แม้เราจะไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า เรื่องสั้นเหล่านี้คือตัวแทนของเรื่องสั้นลาวทั้งหมดก็ตาม แต่มันได้บอกเราอย่างหนึ่งว่า อีกฟากฝั่งของแม่น้ำโขงนั้นเกิดอะไรขึ้นบ้างกับชีวิตผู้คนและสังคมของพวกเขา

ในอีกฟากหนึ่งของแม่น้ำ ย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องสั้นทั้ง 5 เรื่องของนักเขียนไทย* สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดในเรื่องสั้นเหล่านี้ก็คือ มันต่างได้เปิดเผยให้ภาพร่างต่างๆ ของสังคมไทยใน พ.ศ.นี้ว่ามีความสลับซับซ้อนและยุ่งเหยิงกว่าสังคมลาว สังคมที่พัฒนามาสู่สังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมอย่างเต็มตัว มีมิติหลากหลายที่ทับซ้อนกันอยู่ และส่งผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในสถานะปัจเจกอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ เรื่องสั้นที่เป็นตัวแทนอย่างชัดเจนในประเด็นที่ว่านี้ เห็นได้จากเรื่อง "เรือนตาย" ของสังคม เกสัชมาลา เรื่องสั้น "ไม่มีจดหมายถึงนายผัน" ของ ฮอยล้อ และเรื่องสั้น "จดหมายถึงคนรักเก่า" ของ เยี่ยม ทองน้อย ในเรื่องสั้นสามเรื่องนี้ ตัวละครในสถานะปัจเจกบุคคลดูเหมือนจะมีมิติหลากหลายอยู่ในคนๆ เดียวกัน ต่างตกอยู่ในภาวะทุรนทุราย ไม่มีความสุข ปัญหาของพวกเขาก็เป็นปัญหาปลีกย่อยหยุ่มหยม บางเรื่องไม่น่าจะเป็นปัญหา แต่ก็กลับสร้างความยุ่งยากวุ่นวายให้เกิดขึ้นจนได้

* ขณะเขียนบทหานี้ ผู้เขียนยังไม่ได้อ่านเรื่องสั้นของ ปราโมช ปราโมทย์ เนื่องมาจากติดปัญหาเรื่องต้นฉบับ จึงไม่ได้กล่าวถึงไว้ในงานเขียนชิ้นนี้

ตัวละครอย่าง "จันทร์จวง" ช่างเสริมสวยสาวโสดในเรื่องสั้น "เรือนตาย" ของสังคม เกสัชมาลา ผู้มีปัญหาในการสร้างบ้านเพื่อให้เป็น "เรือนตาย" ของแม่ ปัญหาของเธอไม่ใช่ไม่มีเงิน แต่เป็นปัญหาของคนที่มีชีวิตแบบ ฉาบฉวย คิดง่าย เปลี่ยนง่าย แต่ขาดความลึกซึ้งในเรื่องชีวิต การเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ไม่ได้ช่วยเธอให้ดีขึ้น เธอจึงมองปัญหาทุกอย่างแบบตื้นเขิน ให้ค่าของเงินมากกว่าจิตใจ มีแต่ความคิดแต่ไร้แผนการ จึงไม่แปลกที่กว่าเธอจะสร้างเสร็จ ผู้เป็นแม่ก็ตายไปเสียก่อน เรื่องสั้นเรื่องนี้เหมือนจะสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนในอีกฟากฝั่งของแม่น้ำ เต็มไปด้วยความยุ่งยาก สับสนในชีวิต โดยที่พวกเขาไม่รู้ว่าสาเหตุที่แท้จริงของมันคืออะไร

นี่ก็ไม่ต่างไปจากเรื่องราวของ "นายผัน" ในเรื่องสั้น "ไม่มีจดหมายถึงนายผัน" ของ ฮอยลือ ชายหนุ่มที่ล้มเหลวจากชีวิตการทำงานในสังคม เมืองหลวง เพราะได้รับอุบัติเหตุจนขาพิการ แม้จะตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่าจะมาใช้ชีวิตแบบพอเพียงในชนบทอันเป็นบ้านเกิด แต่ "โรคติดเมือง" ก็ทำให้ชีวิตของเขาไม่มีความสุข สุดท้ายเสียงเพรียกจากเมืองก็เรียกร้องให้เขาคืนกลับไป ด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งจะมีจดหมายสักฉบับมาถึงเขา เพื่อเรียกให้เขาไปสัมภาษณ์เข้าทำงานอีกครั้งหนึ่ง สุดท้ายของการรอคอย เขาได้รับเพียงซองผ้าป่าเท่านั้นเอง

ส่วนในเรื่องสั้น "จดหมายถึงคนรักเก่า" ของ เยี่ยม ทองน้อย นำเสนอเรื่องราวของชายหนุ่มที่หลงใหลในโลกอินเทอร์เน็ตและผู้จมปลักกับเรื่องรักในอดีต ชีวิตที่ราบเรียบของเขาถูกปลุกขึ้นมา เมื่อบังเอิญค้นพบชื่อของคนรักเก่าในเว็บไซต์กูเกิล และเป็นแรงบันดาลใจให้เขาเขียนจดหมายถึงหล่อนทางอินเทอร์เน็ต จดหมายฉบับนี้ไม่ได้ส่ง เพราะภรรยาของเขามาพบเข้าและลบมันทิ้งไปเสียก่อน เรื่องราวของชายหนุ่มไม่มีอะไรมากไปกว่าคนที่ตกอยู่ในอิทธิพลของโลกไซเบอร์สเปซ มันนำเขาย้อนคืนไปสู่อดีต เป็นช่องทางให้เขาหลบหนีไปจากชีวิตประจำวันที่ซ้ำซาก ก่อนจะกลับมาพบชีวิตจริงที่ไม่ใช่ "ความจริงเสมือน" อีกต่อไป

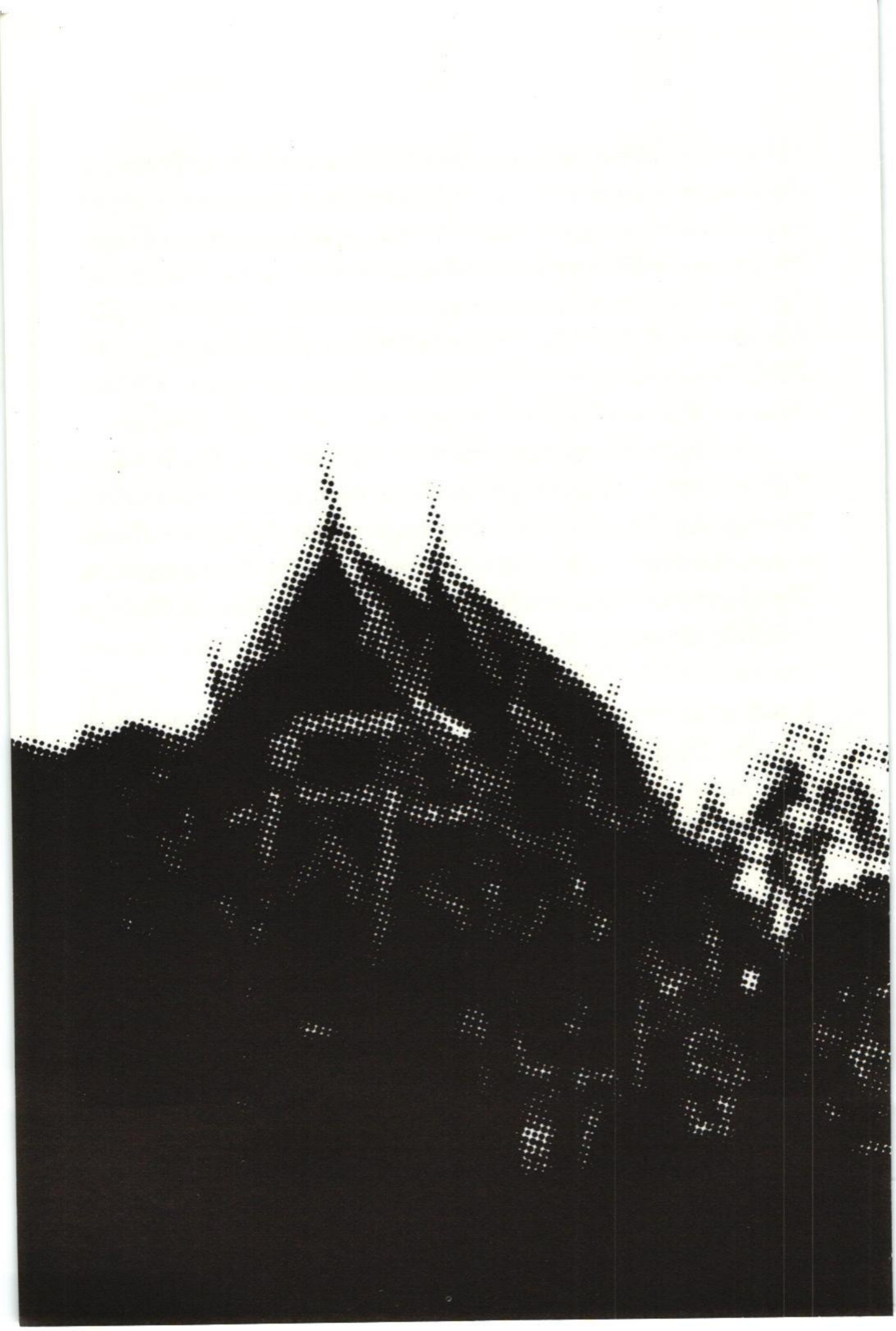
จะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นไทยได้ถอยห่างออกจากปัญหาการตอบโต้กับวาทกรรมการพัฒนามานานแล้ว "ตัวละครประเภทถนนและเสาไฟฟ้าอัน

ชั่วร้าย" ที่เคยได้รับการนำเสนอและผลิตซ้ำในเรื่องสั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา หายจากเรื่องสั้นแนวสะท้อนสังคมมานานพอสมควร เรื่องสั้นของนักเขียนไทยส่วนมากจะเน้นไปที่การนำเสนอปัญหาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล ที่มีชีวิตอยู่ในสังคมอันสลับซับซ้อน พวกเขาเลือกประเด็นปัญหาเล็กๆ มานำเสนอแทนการทะเลาะกับสังคมระดับโครงสร้าง เหมือนที่เรื่องสั้นแนวเพื่อชีวิตที่เขียนกันในอดีตมักทำกัน เรื่องสั้นในกลุ่มนี้บางที่ไม่ชี้ชัดถึงต้นตอของปัญหา เป็นไปได้ว่าพวกเขาไม่อยากจะนำผู้อ่าน หรือไม่นักเขียนเองก็สับสนต่อสิ่งที่เกิดขึ้นพอๆ กับตัวละครที่เขาสร้างมันขึ้นมา

เรื่องสั้น "ป่าเห็ดของแม่" ของ สมชัย คำเพราะ ดูจะเป็นเรื่องเดียวที่ยังมีร่องรอยของการเสนอปัญหาในระดับสังคม แม้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้จะมียุทธศาสตร์การเล่าเรื่องที่ทื่อๆ อัดแน่นไปด้วยข้อมูล แต่ประเด็นปัญหาในเรื่องของการแย่งชิงทรัพยากรและการจัดการทรัพยากรของรัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีคนในชุมชนท้องถิ่น กลับเป็นประเด็นที่น่าสนใจไม่น้อย มันเป็นปัญหาใหม่ที่ค่อนข้างซับซ้อนในสังคมกึ่งอุตสาหกรรมกึ่งเกษตรกรรมแบบประเทศไทย นี่คือตัวอย่างเล็กๆ ของการปะทะกันระหว่างวาทกรรมทุนนิยมสามัญกับวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียงที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในสังคมไทยปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่เรายังไม่ค่อยมองเห็นในเรื่องสั้นของนักเขียนลาว

อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นเพียง 5 เรื่องของนักเขียนไทย ไม่อาจช่วยให้เรามองเห็นอะไรมากมายไปกว่านี้ และไม่อาจเป็นตัวแทนเรื่องสั้นไทยในภาพรวมได้มากนัก แต่อย่างน้อยมันได้บอกเราว่า ผู้คนและสังคมในอีกฝั่งฟากของแม่น้ำ มีลักษณะเฉพาะไปอีกแบบ แต่เมื่อพิจารณาเรื่องสั้นทั้งหมดของนักเขียนไทย-ลาว เราสามารถมองเห็นความจริงประการหนึ่งว่า มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล ย่อมได้รับผลกระทบจากสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ และที่สำคัญ มนุษย์ในทุกวันนี้ ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของแผ่นดินโลก ต่างกำลังเผชิญหน้าและตกอยู่ภายใต้การคุกคามของสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมโดยถ้วนหน้า

ไม่เว้นแม้คนไทยและลาวบนสองฝั่งของแม่น้ำโขง

พากษ์ไทย

สารบัญ

18

เรื่องแม่ๆ

ปากกาแดง

22

ของดี

ปิติ ทิวาชน

28

จีนใหม่ขึ้นเก่าๆ

สูงอะลุน แคนวีไอ

34

บ้านโคกคะเนิน

สุชี นรสิริ

40

คำกับราคา

สุชี นรสิริ

46

ที่ปักใจ

ทองใบ โพธิ์สาน

54

ฉากละครแท้

ธิดาจันทร์

64
ประเพณีและชีวิต
บุญเสน แสงมณี

84
จดหมายฉบับนี้...ขอฝากถึงพี่
คอกเกต

100
คุณค่าของการสูญเสีย
พวงเพชร บิวพระจันทร์

126
ขานขับเคี้ยว
ปราโมช ปราโมทย์

146
ป่าเห็ดของแม่
สมชัย คำเพราะ

162
เรือนตาย
สังคม เกษธมาลา

174
ไม่มีจดหมายถึงนายชั้น
ฮอยล้อ

188
จดหมายถึงคนรักเก่า
เขียน ทองน้อย

เรื่องแบ๊ๆ*

ปากกาแดง : เขียน

จินตริบ : แปล

24 / VII

ลุงบา เป็นคนชอบเลี้ยงแบ๊

เลี้ยงอยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่อ่อนใจเท่าเลี้ยงในเขตเทศบาลแขวง เมื่อเห็นพวกแบ๊หากินอยู่ที่สนามโรงเรียน สนามหญ้าหน้าสำนักงาน หรือเดินขวั๊กไขว่ตามถนนหนทาง ผู้คนก็มักจะพูดกันว่า "แบ๊ของลุงบ้า"

แบ๊ของลุงบา นอกจากจะเข้าไปกินพืชผักของชาวบ้าน กินต้นดอกไม้ของชาวเมืองแล้ว มันยังไปพรมน้ำหอม และปล่อยยาลูกกลอนของมันใส่ห้องเรียน ห้องทำงาน ที่เจ้าของเปลอไพลลิมปิดประตูรั้ว เป็นเหตุให้สถานที่ดังกล่าวมีกลิ่นเขียวๆ เหม็นสาบๆ

เรื่องกลิ่นเขียวๆ สาบๆ นี้ ลุงบาก็รู้ดี แต่ลุงบาก็ทำเป็นหนูหนวกกินฟาน และเป็นทองไม่รู้ร้อน มันเป็นสิ่งที่ลำบากมากที่จะหว่านล้อมให้ลุงบานำแบ๊ออกไปนอกเมือง ลุงบาเคยให้ข้ออ้างกับผู้หว่านล้อมกว่า แบ๊มันไม่พอจะไปทำให้เกิดความล่มจมให้แก่ประเทศชาติ มันไม่ได้ก่อความไม่

สงบอะไรแก่บ้านเมือง พวกที่พูดนิทานผมนั้นมีแต่พวกอิจฉาตาؤونทั้งนั้น พวกเขาไม่รู้ดอกว่าสมัยนี้คือยุคทำเงินสร้างเศรษฐกิจผลิตสินค้า

แต่เมื่อถึงเวลาเจ้าหน้าที่จะเอาจริงเอาจังเข้า ลุงบากกลับประนมมือร้องขอว่า

"ขออีกซักสองอาทิตย์"

แต่กำหนดเวลาสองอาทิตย์ล่วงเลยไปตั้งสิบครึ่งแล้ว แต่แกก็ยังคงรักษาแบ้ไว้ในตัวเมืองเช่นเดิม จากความตื้อตึงดั่งกล่าว แบ้ของลุงบาจึงกลายเป็นแบ้ของ "ลุงบ้า" จนติดปากชาวบ้านร้านถิ่นไป

ตอนเด็กของคืนเดือนมืด มีคนมาแจ้งว่า มีรถชนแบ้ตายคาที่

ลุงบาก็คิดทึกหักไปเลยว่าต้องเป็นแบ้ของแก แกรีบออกจากบ้านด้วยความโมโหและตีราคาค่าเสียหายถึงสามแสนกีบ ผู้ใดชนผู้นั้นต้องชดใช้ ณ ที่จุดเกิดอุบัติเหตุ ผุงชนกำลังมุงล้อมรอบซากแบ้ และรถจักรยานยนต์ที่ล้มกลางถนน ลุงบากำลังก้าวเดินอย่างเร่งรีบไปยังจุดเกิดเหตุ ก็เลยได้ยินเสียงคนเขาพูดกันว่า

"ต้องเป็นแบ้ของตาลุงบ้า สมน้ำหน้า!"

ลุงบาได้ยินอย่างนั้น ก็ถอยหลังเอาตัวเบียดเข้าร่วมตะขบริมทาง คนมุงคนหนึ่งพูดต่อไปว่า

"รถคันนี้แล่นมาด้วยความเร็วสูง เมื่อเห็นแบ้นอนอยู่กลางถนนในระยะกระชั้นชิด มันเบรกไม่ทันก็เลยชนเอาแบ้อย่างจัง"

"เจ้าของรถมอไซค์เป็นใคร?"

เสียงคนหนึ่งถามขึ้น

"เป็นเด็กหนุ่มวัยรุ่นที่มาจากงานวัด เดี่ยวนี้มันถูกนำส่งที่โรงพยาบาลแล้ว"

"เจ้าของแบ้กับเจ้าของรถใครถูกใครผิด"

แม่ป้าคนหนึ่งร้องถามเจ้าหน้าที่จราจรที่กำลังวัดระยะ และจดบันทึกข้อมูลหลักฐานต่างๆ เจ้าหน้าที่ไม่สนใจคำถามดังกล่าว เอาใจใส่แต่หน้าที่

ของตนตรงหน้า แต่มีเสียงตอบออกมาแทนว่า

"เจ้าของแบ้ก็ผิด เจ้าของรถก็ผิด"

"ยังไงถึงว่ายังงั้น?"

"ก็เจ้าของรถไม่ใช่ใครที่ไหน คือลูกชายคนเล็กเจ้าของแบ้นั่นเอง"

"ตายท่า...แบ้กู ลูกชายกู!"

ลุงบ่าบ่นพึมพำกับตัวเอง แล้วก็ถอยหลังซ้อนตัวในความมืดออกจาก
ร่มตะขบ ใสเกียร์หมามุ่งหน้าไปที่โรงพยาบาลทันที แก่ทั้งวังทั้งร้องปานคนบ้า

"ลูกกู แบ้กูๆๆ!"

แนะนำผู้เขียน

ปากกาแดง

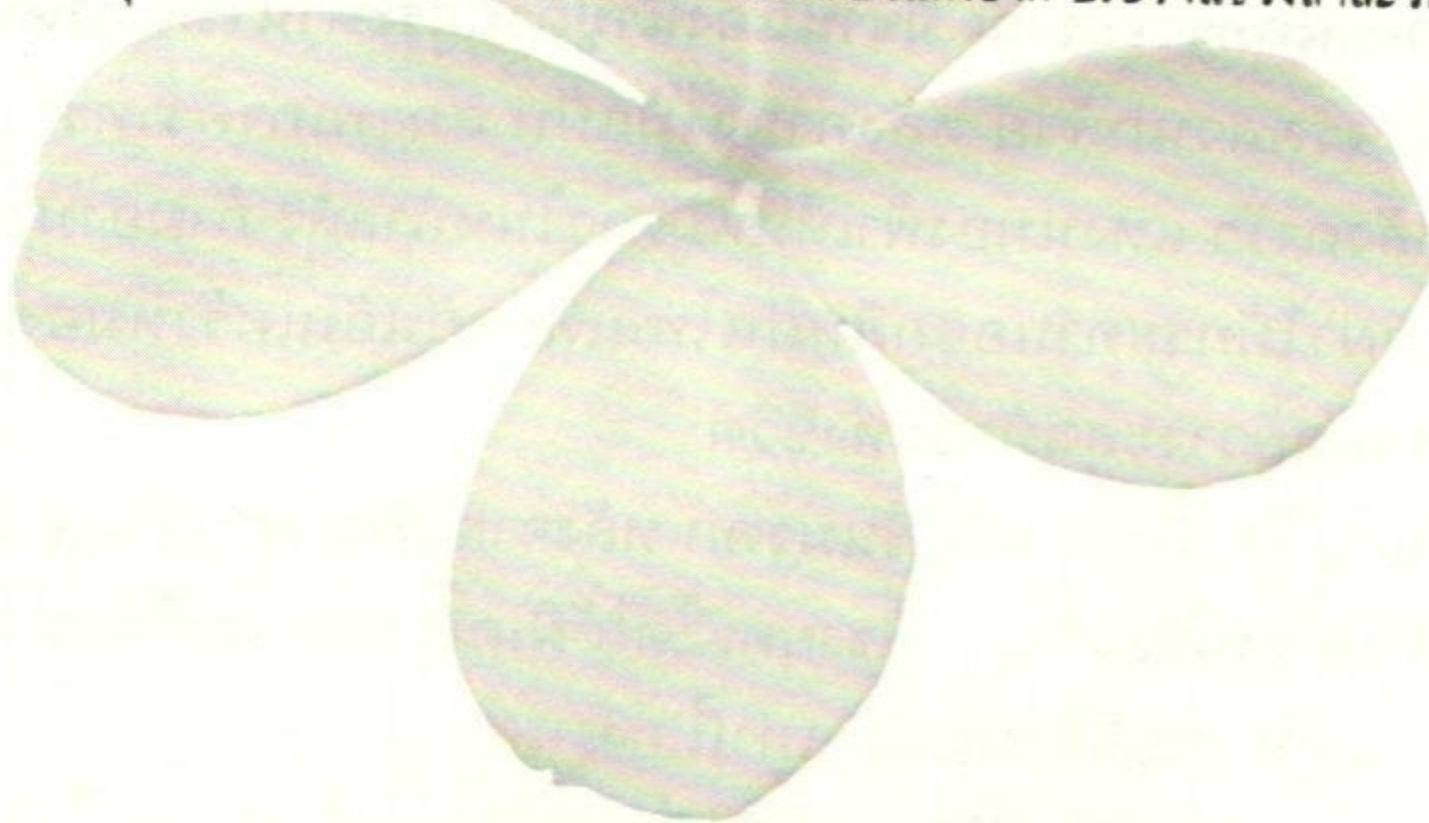
ปากกาแดง เป็นนามปากกาของ "บุญทอน สิ้นนะจัก"

มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่ บ้านหนองเวียน แขวงจำปาสัก

การศึกษา จบปริญญาตรีด้านวรรณคดี-ภาษาศาสตร์

อดีตเคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ศึกษา

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งหัวหน้าองค์การท่องเที่ยวแห่งชาติ ประจำแขวงสาละวัน

ຂໍໂທດຫຼາຍໆ

ປຶ້ມຫົວດັ່ງກ່າວ ຍັງບໍ່ສາມາດນຳ
ມາເຜີຍແຜ່ໄດ້ ເນື່ອງຈາກຍັງບໍ່
ໄດ້ຮັບການອະນຸຍາດໃຫ້ເຜີຍແຜ່
ໄດ້ຢ່າງເປັນທາງການເທື່ອ...

ດ້ວຍຄວາມຮັກແພງ